

การแสดงความเคารพของมนุษย์โดยกระทำผ่านพิธีกรรมทางศาสนา และความเชื่อสะท้อนให้เห็นถึงการพึ่งพาอาศัยระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ทรัพยากรธรรมชาติอย่าง **“ไฟ”** ที่พบได้ในท้องถิ่นจึงถูกนำมาใช้เป็นส่วนประกอบหลักของ**ความเชื่อ พิธีกรรม และประเพณี**เสมอมา

ไฟ กับ ความเชื่อ พิธีกรรม และ ประเพณี



พื้นบ้าน “ฟาก”

ไฟ กับ ความเชื่อ

บ้านของคนไทยสมัยก่อนนิยมสร้างบ้านแบบเรือนเครื่องผูก ที่นำลำไผ่ขนาดต่าง ๆ มาเป็นส่วนประกอบหลักในการสร้างบ้าน เช่น พื้นบ้านนิยมปูด้วยกระบอกไม้ไผ่ที่นำมาทุบซ้อให้แตกแล้วแผ่ออกตามความยาวได้เป็นแผ่นกระดาน เรียกว่า **“ฟาก”** ดังนั้นเวลาที่เด็กคลอตออกมาถึงพื้นบ้านจึงเรียกว่า **“เวลาตกฟาก”** มีการนำไม้ไผ่ที่เกลารจนคมผ่านการลนไฟมาตัดสายสะดือเด็กแรกเกิด แล้วนำสายสะดือใส่กระบอกไม้ไผ่ไปแขวนตามต้นไม้ในป่า และนำต้นไม้ที่มีหนามอย่างไผ่มาไว้ที่ใต้ถุนบ้านในช่วงระหว่างคลอต เพราะคนชนบทเชื่อว่า จะป้องกันผีกระสือที่จะเข้ามากินตับไตไส้พุงของทั้งแม่และลูก



กระบอกใส่สายสะดือเด็ก

คนแต่ก่อนแกยังนำเด็กแรกเกิดใส่**กระดิ่งไม้ไผ่**แล้วร้อนเบา ๆ พร้อมกับพูดว่า **“สามวันลูกมีสี่วันลูกคน ลูกของใคร ใครเอาไปเน้อ”** ผู้หญิงที่อยู่ในพิธีเข้ามารับซื้อเด็กไว้โดยให้เงินกับผู้ที่ทำพิธีพอเป็นพิธี เพราะเราเชื่อว่าการที่เด็กถือกำเนิดมาในครรภ์มารดานั้นจะมีผีหรือแม่ชื้อเป็นคนปั้นหุ่นขึ้นมาแล้วนำวิญญาณมาใส่แล้วจึงส่งมาเกิด และจะตามมาดูแลเด็กด้วยความรักหรือเป็นวิญญาณร้ายมาเอาชีวิตเด็ก ดังนั้นจึงทำพิธีนี้ขึ้นเพื่อหลอกล่อผีหรือแม่ชื้อ ไม่ให้มารบกวนหรือมาเอาชีวิตของเด็กทารก



ทำขวัญเด็กทารก

นอกจากนี้ยังมีการนำ **“ไผ่บง”** มาใช้เป็นส่วนประกอบหลักในพิธีกรรมความเชื่อเกี่ยวกับขวัญและดวงชะตา คือ **“พิธีสืบชะตา”** ซึ่งเป็นพิธีต่ออายุให้มีความสุขความเจริญ



พิธีสืบชะตา

ไฟ กับ พิธีกรรม

เจลาว เป็นเครื่องจักสานชนิดหนึ่งทำมาจาก**ไฟ** โดยการใช้ **“ตอก”** คือ ไม้ไผ่จักบาง ๆ สำหรับผูกมัดหรือสานสิ่งต่าง ๆ หนึ่งก้านหักไปมาเป็นรูปทรงหรือทำมาจากตอกหลายก้านสานรวมกันเป็นรูปทรงตามความนิยม ซึ่งลักษณะการสานเจลาวและการใช้งานจะแตกต่างกันออกไปตามความเชื่อของแต่ละท้องถิ่น เช่น



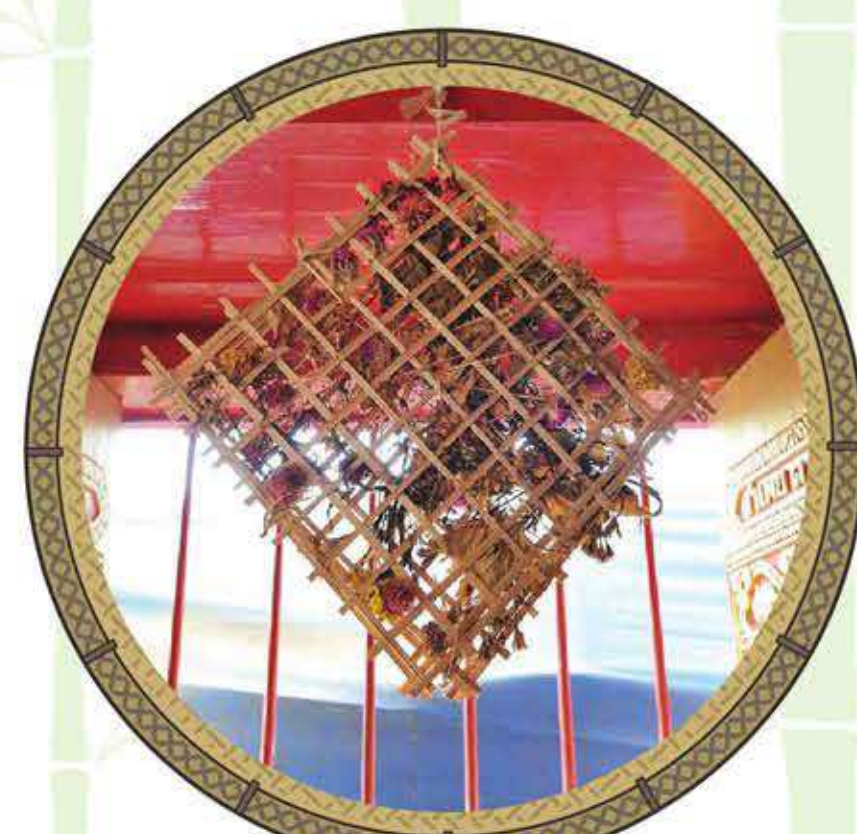
ภาคเหนือ

พิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวใช้เป็นที่สัญลักษณ์เพื่อไล่สิ่งชั่วร้ายโดยมักจะนำมาปักกลางทุ่งนาหรือตามฝ้าบ้าน



ภาคกลาง

ใช้เป็นสัญลักษณ์เพื่อไล่สิ่งชั่วร้ายนำมาประกอบพิธีกรรมและความเชื่อต่าง ๆ เช่น ทำขวัญข้าว ทำบุญเมือง ปักบนหม้อยา



ภาคอีสาน

พิธีกรรมเกี่ยวกับข้าว การอยู่ไฟใช้เป็นสัญลักษณ์เพื่อไล่สิ่งชั่วร้ายและใช้เป็นเครื่องหมายในการขอเขตแดนจากเจ้าที่

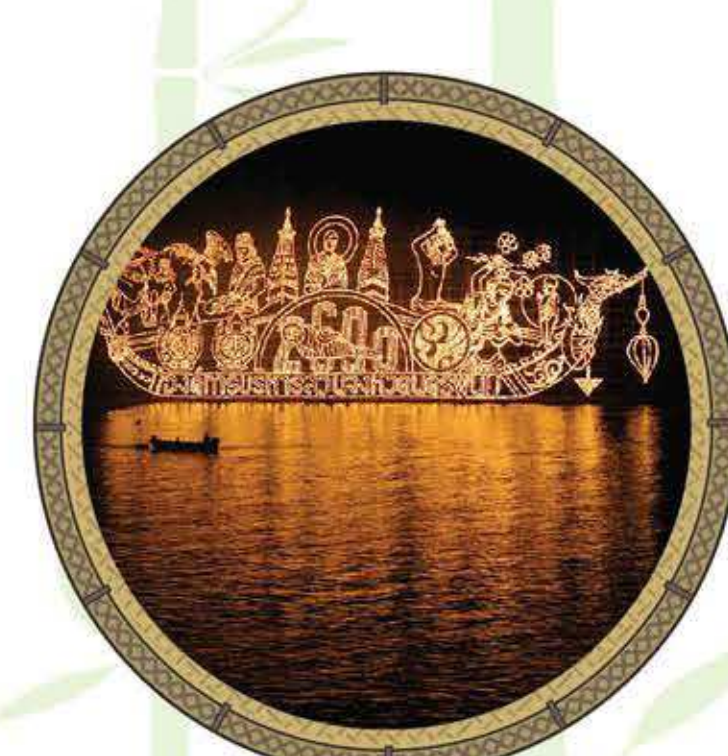
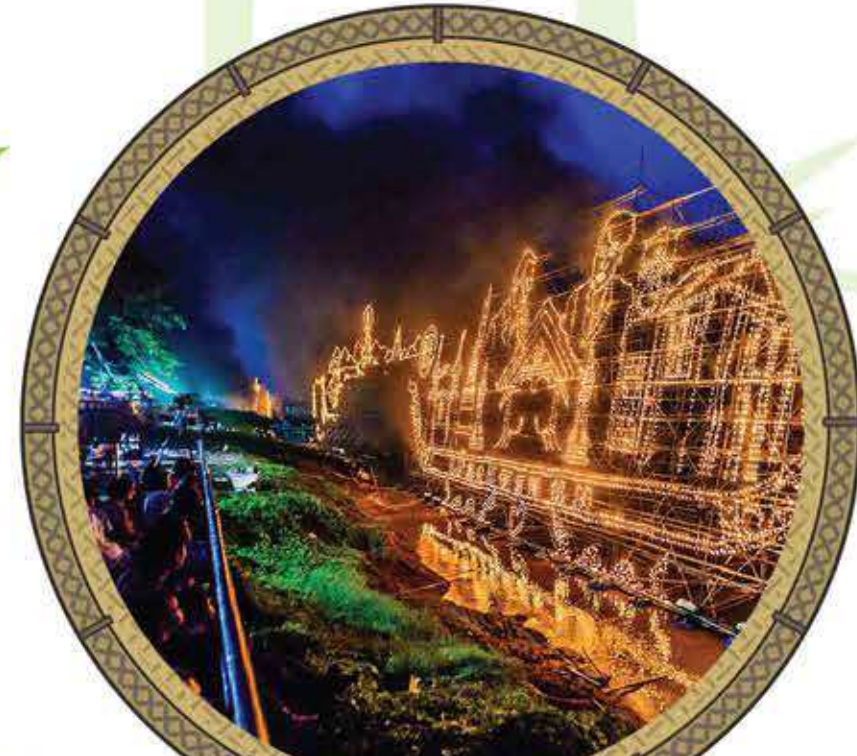


ภาคใต้

ใช้เป็นเครื่องหมายบอกเจตนาให้ผู้อื่นทราบ เช่น การขอ การห้าม และขัดใจแล้วนำไปปักในบริเวณที่เป็นเขตหวงห้าม เช่น หนองน้ำ และในสวน



ไฟ กับ ประเพณี



รู้หรือไม่ **“ประเพณีไหลเรือไฟ”** ของจังหวัดนครพนม โครงสร้างต่าง ๆ เช่น รูปพญาคูขี้หอมและพญานาคนั้นทำมาจากไฟแทบทั้งสิ้นเมื่อถึงเวลาจัดงานจะนำตะเกียงที่บรรจุผ้าชุบน้ำมันไปติดกับโครงแล้วจุดไฟ เปลวไฟจะลุกเป็นรูปร่างตามรูปทรงโครงนั้น ๆ โดยประเพณีไหลเรือไฟจะจัดขึ้นในช่วงงานบุญออกพรรษา เพื่อเป็นการบูชาพระพุทธเจ้าในวันที่ท่านเสด็จลงมาจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เป็นการบูชาพญานาคที่อาศัยอยู่ในแม่น้ำเพื่อให้ช่วยปกป้องคุ้มครอง และเป็นการบูชารอยพระพุทธบาทเวินปลาซึ่งอยู่กลางแม่น้ำโขง ในเขต ต.เวินพระบาท อ.ท่าอุเทน จ.นครพนม

เรียบเรียงข้อมูลจาก

- กาญจนา โอบุชย์มพราย และอลงกรณ์ จันทร์สุข “กิน อยู่ อย่างไร : โครงการรวบรวมองค์ความรู้ “วัดดูแลเรื่อง” จากพิธีกรรมทางศาสนาแห่งชาติ ชุด ทะลุมิติค้นหาคำตอบ จากอดีต สู่ปัจจุบัน และอนาคต”
- เอกสาร “ไฟกับวิถีชีวิตคนไทย : องค์ความรู้ และรูปแบบการจัดการของท้องถิ่น” ศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชนแห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก (ศูนย์วนศาสตร์ชุมชนเพื่อคนกับป่า)

นิตยสาร **“ไฟฟ้าฟิวส์”**
59-04 / No. 09



ผลิตโดย

โครงการกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ

สำนักงานอุทยานการเรียนรู้ (TK park) สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน)